

УДК 378.015.31:796

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-3\(222\)-44-47](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-3(222)-44-47)

СЛУХЕНСЬКА РУСЛАНА ВАСИЛІВНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри медицини катастроф та військової медицини, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

Ruslana Slukhenska,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Disaster Medicine and Military Medicine, Bukovynian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

E-mail: slyruslana@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7308-9566>

ГАУРЯК ОЛЕНА ДМИТРІВНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри фізичної культури та основ здоров'я, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці, Україна

Olena Gauriak,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Physical Culture and Health Fundamentals, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

E-mail: slyruslana@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2354-7012>

ПІСЬМЕННА ЛАРИСА ВОЛОДИМИРІВНА,

викладачка-методист кафедри анатомії людини, фізіології, Чернівецький медичний фаховий коледж, м. Чернівці, Україна

Larysa Pismenna,

Teacher-methodologist, Lecturer at the Department of Human Anatomy, Physiology, Chernivtsi Medical Specialized College, Chernivtsi, Ukraine

E-mail: slyruslana@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-8633-7175>

МАЛАНІЙ ВІТА ІВАНІВНА,

викладачка-методист кафедри медицини катастроф та військової медицини, Фаховий коледж Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці, Україна

Vita Malaniy,

Lecturer-methodologist at the Department of Disaster Medicine and Military Medicine, Specialized College of Bukovynian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

E-mail: slyruslana@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-9475-3930>

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ У КЛАСТЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

А Аналізується роль мотиваційного фактору у становленні та розвитку науково-педагогічного фахівця у сфері фізичного виховання. Завдання статті сконцентровані на специфіці мотиваційної активності викладача-науковця, який забезпечує процес фізичного виховання в закладі вищої освіти. Результати дослідження вказують на домінування матеріального складника мотивації у сфері фізичного виховання, яке є звичним для української вищої освіти загалом.

Перспективою дослідження є збалансування мотиваційного впливу матеріального та нематеріального характеру.

Отже, мотивація відіграє фундаментальну роль у процесі професійного зростання науковця-викладача в сегменті фізичного виховання.

Ключові слова: мотивація; заохочення; матеріальні та нематеріальні стимули; фізичне виховання; науково-педагогічний працівник

MOTIVATION AS A FACTOR IN THE EFFECTIVENESS OF THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL COMMUNITY
IN THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION

S The article analyzes the role of motivational factors in the formation and development of a scientific and pedagogical specialist in the field of physical education. The tasks of the article are focused on the specifics of the motivational activity of a teacher-scientist who facilitates the process of physical education in a higher education institution. The results of the study indicate the dominance of the material component of motivation in the field of physical education, which is typical for Ukrainian higher education in general. The prospect of the study is to balance the motivational influence of material and non-material factors. The role of motivation is to strengthen the individual self-organization of the teacher-scientist. Under such conditions, incentives will have a clear and coherent people-oriented strategy. The main task of motivation is not to encourage the teacher toward professional growth or development, but to comprehensively support his initiatives that contribute to the improvement of his professional level. A pragmatic approach to the motivation of a teacher's professional activity involves the stimulation and encouragement of factors that improve work efficiency. Thus, motivation plays a fundamental role in the process of professional growth of a researcher-teacher in the segment of physical education.

Keywords: motivation; encouragement; material and non-material incentives; physical education; scientific and pedagogical worker

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Мотиваційний вплив на професійну діяльність завжди цікавив науково-педагогічну спільноту, оскільки завдяки ньому можна вирішувати нагальні навчальні питання та вибудовувати довгострокові освітні стратегії. Для викладачів-науковців із кластеру фізичного виховання мотиваційні стандарти загалом корелюються із загальноосвітніми трендами. Однак існують особливості мотиваційних запитів від цього сегменту викладацької спільноти. Варто зауважити, що фізичне виховання вимагає дотримання певних стандартів готовності викладача у фізичному та ментальному вимірі. Це зумовлює актуалізацію окремих специфічних мотиваційних аспектів.

Мотивація професійної діяльності у сучасній прагматичній парадигмі передбачає стимулювання та заохочення тих факторів, які допомагають покращити результативність роботи. Тому для викладачів-науковців пріоритетним є фактор повноцінного забезпечення та супроводу професійної активності. Водночас, в інституційному розумінні виокремлюються чинники розвитку, на які спрямовується основний вплив мотиваційних елементів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Науково-педагогічний дискурс активно досліджує питання мотивації серед викладачів-науковців [4]. Мотиваційна активність, спрямована на персонал, який забезпечує викладання фізичного виховання, має свою специфіку, що виражається в результатах наукових розвідок.

Останні дослідження пропонують стандартизувати мотиваційний простір [5] відповідно до таких параметрів:

- професійних запитів науково-педагогічного працівника відповідно до потреб та особливостей освітнього процесу [3];
- удосконалення взаємодії та співпраці із учасниками освітнього процесу [8];
- шляхів підвищення продуктивності праці та якості викладання дисциплін фізичного виховання [13];
- принципів зростання професійної майстерності та індивідуального розвитку викладача-науковця [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.

Загалом проблема мотивації професійної діяльності науково-педагогічних працівників висвітлюється у літературі досить активно, тому внесення до дискурсу

вузькоспеціалізованої тематики щодо викладачів фізичного виховання лише доповнить загальну картину мотиваційного середовища в системі вищої освіти.

Формулювання мети дослідження полягає в упорядкуванні мотиваційної активності з боку освітніх інституцій і запитів науковців-викладачів фізичного виховання в контексті їхніх потреб щодо повноцінного та різнобічного супроводу професійної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Традиційно ключовим мотиваційним елементом є матеріальний складник, який виражається в розмірі заробітної плати, преміювання, різноманітних фінансових виплат і соціальних стимулів. Особливо гостро такий формат мотиваційного середовища актуальний для вітчизняної системи вищої освіти, яка й досі стикається з проблемами соціально-економічного характеру.

Водночас у системі вищої освіти розвинених країн мотиваційний вплив не обмежується факторами фінансово-матеріального заохочення, а розкриває низку професійних та індивідуальних характеристик, а саме:

- створенням середовища ментальної стійкості, що сприяє підвищенню самооцінки [14];
- формуванню відчуття задоволеності професійною діяльністю та розумінню важливості своєї роботи щодо підтримки та розвитку фізичного здоров'я [6];
- просуванню концептів лідерства та відповідальності, які не лише констатуються, але й винагороджуються [7; 11];
- актуалізації інноваційних вимірів професійного викладання з урахуванням готовності до впровадження цифрових і технологічних елементів [12].

Зважаючи на вказані тренди мотиваційної активності в закладах вищої освіти, варто виокремити особливості запитів і варіантів заохочення для викладачів-науковців із сегменту дисциплін фізичного виховання.

Мотиваційний простір має два основних виміри, в яких реалізуються механізми заохочення та стимулювання викладачів-науковців: компенсаційний елемент та елемент розвитку. Ці виміри характеризуються своєрідними особливостями для кластеру фізичного виховання в закладі вищої освіти (табл. 1).

Фактори компенсації та розвитку мотивації викладачів дисциплін із фізичного виховання

(джерело: власна розробка авторів)

Компенсаційний вимір	Вимір розвитку
– елементи фінансового заохочення системного характеру в контексті підтримки в складних соціально-економічних умовах; – матеріальне заохочення в якості винагороди за активну професійну діяльність; – забезпечення ресурсами навчального простору задля можливості проводити навчально-наукову діяльність на високому організаційному рівні.	– елементи самоорганізації в контексті формування ефективного навчального простору; – психоемоційна стійкість, продиктована необхідністю адаптації до складних соціокультурних реалій; – прояв лідерства в процесах навчальної, виховної чи громадської активності.

Однією з основних характеристик мотивації праці є створення сприятливих умов для професійної повсякденної роботи та перспектив професійного зростання. Для дисциплін фізичного виховання необхідна наявність належної матеріально-технічної бази для проведення повноцінних занять.

Тому проблема забезпечення ресурсної бази автоматично перетворюється на важливий елемент мотиваційного заохочення викладача фізичного виховання в контексті професійно-профільного розуміння. Існує чимало прикладів, коли відсутність відповідних ресурсів спочатку не дозволяє на практиці реалізувати елементи робочого навчального плану, а зрештою, стає поштовхом до професійної деградації викладача-науковця та зниження якості викладання.

Домінування прагматичних підходів в організації освітнього простору в закладах вищої освіти передбачає пріоритетність функціонального складника над інституційно-концептуальними вимірами професійної діяльності. Для мотиваційного середовища це зумовлює домінування факторів, які орієнтовані на підвищення ефективності роботи викладача-науковця [15]. Панування функціоналізму для викладача дисциплін із фізичного виховання має позитивний характер, оскільки передбачає синергію практично-орієнтованого та теоретико-методологічного потенціалу. Відповідно до цього мотиваційний вплив здійснюється як у матеріально-практичному, так і в духовно-ментальному вимірі.

Особливо аспект мотивації актуалізується в періоди соціокультурної турбулентності [4]. Пандемія COVID-19, воєнний стан – культурно-історичні події, які мають фундаментальний вплив на функціонування системи освіти [1]. За таких умов, мотивація постає не лише фактором стимулювання, але й виконує стабілізаційну функцію. Вимір заохочення в складних соціокультурних реаліях орієнтований не лише на принципах професійного розвитку, а й навіть у розрізі мотивації до продовження науково-педагогічної діяльності.

Мотивація переважно асоціюється із цільовими характеристиками освітнього простору, визначаючи матеріальні стимули, фактори особистісного розвитку, синергію в освітній спільноті тощо. Однак варто окреслювати й ціннісні виміри, які мають переважно психоемоційну природу. Психологічна готовність викладача фізичного виховання до активної професійної діяльності впливатиме на ефективність роботи [2].

Університет, зазвичай, визначає мотиваційні стимули без узгодження з викладачем, не враховуючи його індивідуальні та професійно-практичні побажання. Такий підхід виокремлює адміністративну природу мотиваційної політики. Водночас сучасні стратегії мотивації праці передбачають передовсім урахування та розвиток індивідуального потенціалу викладача. Для поточного дослідження такий підхід є перспективнішим, оскільки дозволяє корелювати запити науково-педагогічного працівника з конкретного освітнього напрямку чи дисципліни.

Перехід від адміністративно-інституційного характеру мотиваційної активності до людино-орієнтованої політики мотиваційного заохочення сприятиме розвитку індивідуальних якостей викладача. Це дозволить оптимізувати використання наявного ресурсу для мотиваційного стимулювання відповідно до конкретних потреб викладача певної галузі знань.

Роль мотивації полягає в посиленні індивідуальної самоорганізації викладача-науковця. За таких умов стимулювання та заохочення матимуть не системно-інституційний або ж рандомний характер, а й формуватимуть чітку людино-орієнтовану стратегію.

Висновки. Отже, в мотиваційній політиці системи вищої освіти важливий баланс між системними інституційними заохоченнями, які пропонуються викладачу-науковцю та запитам від науково-педагогічного працівника щодо професійного зростання. У кластері фізичного виховання для викладача важливо отримувати як елементи матеріального заохочення (індивідуальні та професійно-практичні), так і нематеріальні фактори мотивації – підкреслення важливості формування здорового способу життя в контексті прояву ролі науково-педагогічного працівника у цьому процесі.

Перспективи подальших розвідок. Мотиваційна активність загалом корелюється із синергійними підходами, актуальними в сучасному освітньому просторі. Ключовим завданням мотиваційного впливу є не спонукання викладача-науковця до професійного зростання, а підтримка його ініціатив. У кластері фізичного виховання принцип рівня самоефективності [9] важливий у контексті кореляції із цільовим призначенням фізичного виховання – формування стійкості та гнучкості фізичного та ментального стану. Викладач-науковець повинен узгоджувати ціннісні виміри мотиваційної активності із цільовими характеристиками професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Герасименко О., Потапенко А. Домінанти мотивації персоналу в контексті трансформації ринку праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-46>
2. Іваненко І. Психологія педагогічної мотивації викладачів у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2024. № 1. С. 79–84. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-9>
3. Леврінц М. Умови ефективності професійної діяльності вчителів у США. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 3. С. 110–119. URL: <https://dspace.kmf.ua/uz/jspui/handle/123456789/282>
4. Мороз Є., Олійник, М., Січкач, В., Юріна М. Мотивація викладацтва до педагогічної діяльності в закладах вищої освіти України за кризових умов. *Молодий вчений*. 2024. № 3. С. 51–55. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-3-127-14>
5. Юрій Р., Коваль Б. Навчальні мотиви студентів медичних закладів вищої освіти України різних курсів навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13353407>
6. Basalamah M., As'ad A. The Role of Work Motivation and Work Environment in Improving Job Satisfaction. *Golden Ratio of Human Resource Management*. 2021. 1. P. 94–103. <https://doi.org/10.52970/grhrm.v1i2.54>
7. Bektaş F., Kılınc, A., & Gümüş S. The effects of distributed leadership on teacher professional learning: mediating roles of teacher trust in principal and teacher motivation. *Educational Studies*. 2020. № 48. P. 602–624. <https://doi.org/10.1080/03055698.2020.1793301>
8. Calderón A., Meroño L., MacPhail A. A student-centred digital technology approach: The relationship between intrinsic motivation, learning climate and academic achievement of physical education pre-service teachers. *European Physical Education Review*. 2020. № 26. P. 241–262. <https://doi.org/10.1177/1356336X19850852>
9. Conrady C., Sotiriou S., Bogner F. How Creativity in STEAM Modules Intervenes with Self-Efficacy and Motivation. *Education Sciences*. 2020. № 10. <https://doi.org/10.3390/educsci10030070>
10. Dana L., Tajpour M., Salamzadeh A., Hosseini E., Zolfaghari M. The Impact of Entrepreneurial Education on Technology-Based Enterprises Development: The Mediating Role of Motivation. *Administrative Sciences*. 2021. № 11. <https://doi.org/10.3390/admsci11040105>
11. Kilag O., Pasigui R., Malbas M., Manire E., Pila M., Araña A., & Sasan J. Preferred Educational Leaders: Character and Skills. *Journal of Higher Education and Academic Advancement*. 2023. № 1. P. 50–56. <https://doi.org/10.61796/ejheaa.v1i2.101>
12. Makri A., Vlachopoulos D., Martina R. Digital Escape Rooms as Innovative Pedagogical Tools in Education: A Systematic Literature Review. *Sustainability*. 2021. № 13. <https://doi.org/10.3390/su13084587>
13. Mulang H. The Effect of Competences, Work Motivation, Learning Environment on Human Resource Performance. *Golden Ratio of Human Resource Management*. 2021. № 1. P. 84–93. <https://doi.org/10.52970/grhrm.v1i2.52>
14. Trigueros R., Padilla A., Aguilar-Parra J., Mercader I., López-Liria R., Rocamora P. The Influence of Transformational Teacher Leadership on Academic Motivation and Resilience, Burnout and Academic Performance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. № 17. <https://doi.org/10.3390/ijerph17207687>
15. Wahyudi W. Five components of work motivation in the achievement of lecturer performance. *Scientific journal of reflection: Economic, Accounting, Management and Business*. 2022. № 5. P. 466–473. <https://doi.org/10.37481/sjr.v5i2.528>

References

1. Herasymenko, O., & Potapenko, A. (2023). Dominant motives of personnel in the context of transformations of the labor market of Ukraine in the conditions of martial law. *Ekonimika ta suspilstvo [Economy and society]*, 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-46> [in Ukrainian].
2. Ivanenko, I. (2024). Psykholohiia pedahohichnoi motyvatsii vykladachiv u zakladakh vyshchoi osvity [Psychology of pedagogical motivation of teachers in institutions of higher education]. *Molodyi vchenyi [A young scientist]*, 1, 79–84. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-9> [in Ukrainian].
3. Levrints, M. (2019). Umovy efektyvnosti profesiinoi diialnosti vchyteliv u SSHA [Conditions of effectiveness of the professional activity of teachers in the USA]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University]*, 3, 110–119. Retrieved from <https://dspace.kmf.ua/uz/jspui/handle/123456789/282> [in Ukrainian].
4. Moroz, Y., Oliinyk, M., Sichkar, V., & Yurina M. (2024). Motyvatsiia vykladatstva do pedahohichnoi diialnosti v zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy za kryzovykh umov [Teaching motivation for pedagogical activity in higher education institutions of Ukraine under crisis conditions]. *Molodyi vchenyi [A young scientist]*, 3, 51–55. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-3-127-14> [in Ukrainian].
5. Yurii, R., & Koval, B. (2024). Navchalni motyvy studentiv medychnykh zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy riznykh kursiv navchannia [Educational motives of students of medical institutions of higher education of Ukraine of different courses of study]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky [Pedagogical Academy: scientific notes]*, 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13353407> [in Ukrainian].
6. Basalamah, M., & As'ad, A. (2021). The Role of Work Motivation and Work Environment in Improving Job Satisfaction. *Golden Ratio of Human Resource Management*, 1, 94–103. DOI: <https://doi.org/10.52970/grhrm.v1i2.54>
7. Bektaş, F., Kılınc, A., & Gümüş, S. (2020). The effects of distributed leadership on teacher professional learning: mediating roles of teacher trust in principal and teacher motivation. *Educational Studies*, 48, 602–624. DOI: <https://doi.org/10.1080/03055698.2020.1793301>
8. Calderón, A., Meroño, L., & MacPhail, A. (2020). A student-centred digital technology approach: The relationship between intrinsic motivation, learning climate and academic achievement of physical education pre-service teachers. *European Physical Education Review*, 26, 241–262. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356336X19850852>
9. Conrady, C., Sotiriou, S., & Bogner, F. (2020). How Creativity in STEAM Modules Intervenes with Self-Efficacy and Motivation. *Education Sciences*, 10. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10030070>
10. Dana, L., Tajpour, M., Salamzadeh, A., Hosseini, E., & Zolfaghari, M. (2021). The Impact of Entrepreneurial Education on Technology-Based Enterprises Development: The Mediating Role of Motivation. *Administrative Sciences*, 11. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci11040105>
11. Makri, A., Vlachopoulos, D., & Martina, R. (2021). Digital Escape Rooms as Innovative Pedagogical Tools in Education: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, 13. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13084587>
12. Mulang, H. (2021). The Effect of Competences, Work Motivation, Learning Environment on Human Resource Performance. *Golden Ratio of Human Resource Management*, 1, 84–93. DOI: <https://doi.org/10.52970/grhrm.v1i2.52>
13. Kilag, O., Pasigui, R., Malbas, M., Manire, E., Pila, M., Araña, A., & Sasan, J. (2023). Preferred Educational Leaders: Character and Skills. *Journal of Higher Education and Academic Advancement*, 1, 50–56. DOI: <https://doi.org/10.61796/ejheaa.v1i2.101>
14. Trigueros, R., Padilla, A., Aguilar-Parra, J. M., Mercader, I., López-Liria, R., & Rocamora, P. (2020). The Influence of Transformational Teacher Leadership on Academic Motivation and Resilience, Burnout and Academic Performance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17207687>
15. Wahyudi, W. (2022). Five components of work motivation in the achievement of lecturer performance. *Scientific journal of reflection: Economic, Accounting, Management and Business*, 5 (2), 466–473. DOI: <https://doi.org/10.37481/sjr.v5i2.528>

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 12.02.2025